

KIEFER Márta

GÉPIPARI PROGRAMJAVASLATOK AZ EU-TÁMOGATÁSOK IGÉNYBEVÉTELÉRŐL*

A szerző javaslatai különböző típusú fejlesztési feladatokra, valamint egy-egy termékcsoport rekonstrukciójára, K+F tevékenységekre, környezetvédelemre stb. összpontosítanak, keresve egyúttal ezek EU finanszírozási lehetőségeit.

Javaslataim megfogalmazása során abból indultam ki, hogy az EU a szektorális ösztönző programok visszaszorítására törekszik, és előnyben részesíti a különböző jogcímen – kis- és középvállalatok támogatása, regionális támogatás, K+F támogatása stb. – finanszírozott közösségi programokat.

Ebből következően a gépipar fejlesztésére vonatkozó javaslataim elsősorban nem szektorális jellegűek, annak ellenére, hogy néhány ilyen természetű finanszírozásra – pl. a portugál textilipar versenyképességét javító program támogatása az EU Strukturális Alapjaiból – az elmúlt években volt példa. Ezekre hivatkozni, vagy például a korábban jó színvonalú magyar szerszámgépipar teljes korszerűsítésének közösségi támogatásában reménykedni azonban alig volna több hiú ábrándnál.

Sokkal célszerűbbnek látszik különböző típusú fejlesztési feladatokra – egy-egy termékcsoport (pl. járművek) rekonstrukciója, K+F tevékenységek, környezetvédelem stb. – koncentrálni, és ezek EU finanszírozási lehetőségeibe bekapcsolódni, illetve azt célul kitűzni. E feladatok a magyar gépipar tekintetében a következők:

* A cikk az „EU-csatlakozás felé... Az ipar átvilágítása és az árpolitika feladatai” című, az IKIM-KOPINT-Datorg 1998. évi közös kutatási feladatterve keretén belül készült.

Termékszerkezet-váltás, járműipari stb. rekonstrukciók

Közismert, hogy az EU különböző kritériumok alapján saját területén kijelöli azokat az ún. „érzékeny területeket” – termékeket, tevékenységeket, vállalati köröket stb. –, amelyeket államilag is fejlesztenek a versenyképesség megtartása érdekében. Ebből kiindulva célszerű lenne a hazai gépiparon belül kijelölni azokat a termékcsoportokat, amelyek számára az EU-csatlakozás után, illetve már az azt előkészítő időszakban is fokozottabb állami segítséget igényelnének. Tapasztalataink szerint e körbe sorolhatók mindenekelőtt járműipari termékeink, ezen belül is közúti gépjárműparkunk, illetve ennek rekonstrukciója, az ezzel kapcsolatos különböző fődarabok, alkatrészek gyártása.

A járműgyártás nemcsak a forgalom számára szükséges járművek előállításában játszik fontos szerepet, hanem az EU által támogatott és fejleszteni kívánt közúti infrastruktúra fejlesztésében is, amely ugyancsak jelentős követelményt támaszt a speciális járművek gyártására is. Emellett például nem szabad figyelmen kívül hagynunk azt a tényt, hogy közúti gépjárműparkunk – ezen belül például tehergépkocsijaink – igencsak elöregedett. (A hazai – forgalomban levő – tehergépkocsi állomány átlagos életkora 1993-ban 8,8, 1995-ben 9,3 év volt. E romló

tendencia többek között annak is köszönhető, hogy a tíz évesnél idősebb tehergépkocsik aránya az állományon belül nőtt, 1995-ben 41,2 százalékot tett ki.) Ezek a kiöregedett tehergépkocsik még hosszú ideig részesei lesznek a közúti forgalomnak, jóllehet műszaki színvonaluk és állapotuk messze nem fog megfelelni a Magyarországon az EU belső piaci tagállammá válás időszakában fennálló követelményeknek.

E tény ismeretében nyilvánvaló követelménynek tűnik: a hazai közúti járműgyártás bekapcsolódása az EMSz EGB 49/01 és 49/02 előírásainak eleget tevő EU-járműgyártási folyamataiba.

Az a véleményem, hogy a magyar iparpolitikai javaslatok kidolgozásánál előnyben kellene részesíteni az EU-szabványok, előírások stb. mielőbbi átvételét, és kevésbé kellene hangsúlyozni különböző derogációs igényeket. Az előzőekben hangsúlyozott termékszerkezet-váltás ugyanis – a közismert hazai tőkehiány miatt – külföldi finanszírozást is igényel, amelynek egyik lényeges forrása a közösségi alapokból történő támogatás megszerzése lehetne. E közösségi alapokból a különböző jogcímen – termékfejlesztés, K+F stb. – igényelhető támogatások elnyerése érdekében pedig reálisabb lehetőségeknek tűnik az EU-konform iparpolitikára való mielőbbi törekvés.

A gyártmánystruktúra korszerűsítése – erőteljesebb koncentráció igénye

A járműipari termékfejlesztés és rekonstrukció követelménye mellett a gépiparban célszerűnek látszik a néhány főbb termékkör előállítására való koncentráció. Mindez erőteljes profiltisztítást és bizonyos mértékű szemléletváltást vonna maga után. Nem minden esetben szükséges ui. a gépiparban sem komplett gépekben gondolkodni – bizonyos fődarabok, részegységek gyártásának előtérbe helyezése sokszor ésszerűbb lépés lehet.

Példaként itt a szerszámgépipar emelhető ki, ahol rendkívül összetett és heterogén a gyártmányskála, és a régebbi jó színvonalnak mára már nem sok nyoma maradt. A szerszámgépgyárak többnyire a tíz évvel ezelőtti technológiai színvonalat képviselik, és a korábbi nagyvállalatoktól megvásárolt, esetenként felújított gépparkkal rendelkeznek, amelyek között a hagyományos, univerzális gépek mellett megtalálhatók a közepes korszerűségű NC, CNC vezérlésű szerszámgépek, megmunkáló központok, menetkőszűrők, fogazógépek, kivágó és hajlító automaták, de egy-egy helyen a legkorszerűbbnek tekinthető lézeres és plazmakivágó beren-

dezések is. (Magyarországon a cégbejegyzések szerint jelenleg 2396 cég foglalkozik a tágan értelmezett szerszámgépgyártással.)

Az egyes vállalatok technológiai felkészültsége és infrastruktúrája is igen eltérő és vegyes összetételű. Termékstruktúrájuk hasonlóan változatos képet mutat. Egy-egy vállalatra koncentrálva az NC, CNC vezérlésű – korszerűnek tekinthető – esztergapad, megmunkáló központ, valamint hegesztőrobot előállításával mellett megtalálható a keretes és szalagfűrész automata és alapváltozata, a fűrész- és menetfűrészgép, illetve célgép, a lemez-megmunkáló-gép, a 100–250 kN-os présgép, a hagyományos esztergapad, a szabadalommal védett faeszterga és a különböző szerszámgép-részegységek, elsősorban a lineáris technika elemei – például a golyóorsók.

A magyar vállalatok számára az EU-tagországok, Japán és az USA mellett komoly konkurenciát jelentenek a hagyományos vállalati struktúrát még őrző cseh és román szerszámgépgyártók. Ugyanakkor a mai magyar szerszámgépgyártók infrastrukturális adottságai nem kedveznek a több hozzáadott értéket képviselő, nagy pontosságú, új technológiákat kiszolgáló szerszámgépek előállítására. Az elhelyezési, környezetvédelmi, minőségbiztosítási problémák mellett a legtöbb helyen nincsenek meg a korszerű információ-technológia alkalmazásának feltételei, és öt-tíz éven belül a szakember-utánpótlás területén is problémák jelentkezhetnek. Mindezek alapján még inkább szükségesnek látszik a termékszerkezet korszerűsítése, az eddiginél erőteljesebb koncentrációval.

Különböző beszállítói programok

Az előzőekben említett közúti járműipar részletesebb kiemelésével egyben azt is hangsúlyozni kívánom, hogy a hazai iparfejlesztési programok kidolgozásánál konkrét termékcsoportokban – és nem iparágakban, szektorokban – kellene gondolkodni. Ugyanakkor az is indokoltnak látszik, hogy e kiemelt termékek gyártásának teljes vertikális keresztmetszetét sem szabad figyelmen kívül hagyni. Mivel a magyar gépipar – és így az egyes termékek gyártása is – erősen kooperatív igényű, a különböző beszállítói háttér egyidejű fejlesztése egy-egy gépipari termékcsoport versenyképessé tétele szempontjából létkérdés.

Maradva a közúti gépjárművek gyártásánál, a világszintű színvonal eléréséhez a szakemberek véleménye szerint nemcsak e termékek, hanem az ezek korszerűsítéséhez szükséges gyártó berendezések, nyersanyagok, szerszámok stb. fejlesztésére is jelentős felada-

tok várnak. Tehát például a közúti járműgyártás fejlesztési kérdéseinek eldöntésénél e területekre is figyelemmel kell lenni. Ennek fontosságát az is aláhúzza, hogy a járműipar beszállítói háttérpára kialakítása, a teljes ipar szerkezeti átalakítását szolgáló beruházások lehetséges támogatási rendszere, módja további megoldási módok kidolgozását igényli. Ezért kívánatos, hogy például a magyarországi közúti járműgyártás beszállítói iparának fejlesztéséhez készüljön – az érintett tárcák bevonásával – egy olyan program, illetve rendszerterv, amely elősegítheti az arra alkalmas vállalkozások műszaki fejlesztését szolgáló beruházási könnyítésekhez, kedvezményes hitelekhez jutását, amennyiben az EU belső piaca követelményeiből levezethető igényekkel ez összhangba hozható. Hiszen a ma megvalósuló beruházások működési időtartama bőven belenyúlik az együttműködés időszakába.

A K+F források növelésének sürgető igénye

Úgy a beszállítói programok sikere, mind a gépipar termékstruktúrájának fejlesztése elképzelhetetlen a K+F tevékenységek jelentős javulása nélkül. E tekintetben különösen sok a behozni való, az EU és Magyarország közötti integrációs szakadék áthidalása nagy és összetett feladatot jelent.

A K+F ráfordítások nemcsak alacsony színvonalúak, hanem sok gépipari területen az utóbbi években jelentősen csökkentek is. Például a mezőgépek gyártása területén a ráfordítások 1988–1993 között 54 %-kal mérséklődtek, és ez mintegy húsz %-kal meghaladta a GDP ez idejű csökkenését is.

A magyar gépipari vállalatok sok területen csak nyereségük töredékét költik kutatás-fejlesztésre, sokkal kevesebbet, mint a nemzetközi piac számottevő gyárai. Például a hazai mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártók becslések szerint nyereségük egy-két %-át fordítják K+F tevékenységre, míg a nemzetközi piacokon számottevő gyártók ennek három-tízszeresét áldozzák erre a célra.

Ilyen körülmények között a magyar gépipar eleve háttérbe szorul mindaddig, amíg a K+F finanszírozásában lényeges javulás nem áll be. Különösen igaznak tűnik e megállapítás annak ismeretében, hogy a hazai gépipar sajátos és versenyképes arculatának kialakítása elengedhetetlen a hazai szellemi bázison nyugvó és a saját K+F tevékenységen (is) alapuló újdonságok piaci megjelentetésével.

A jelenlegi K+F finanszírozás a vállalatok tökehiányos jellege miatt jelenleg csak csekély mértékben valósulhat meg saját erőből. A központi fejlesztési támogatásokat főként tudományos testületek (MTA intézetek, egyetemek, OMFB stb.) kapják, nem pedig a termelők. Ezen kívül innovációs támogatást nyújtó helyi szervek is léteznek – pl. vállalkozói tanácsadó központok, néhol ipari parkok – de ezek tevékenysége nem eléggé koordinált és kevésbé hatékony. Végül a K+F tevékenység ösztönzésének nem utolsó sorban fontos eszközrendszere az 1994–1998. évi kormányprogram, illetve keretprogram, amely KMÚFA és/vagy nyugati címzett forrásokból pénzügyi támogatásokat adott. Mindez azonban kevésnek bizonyult.

Az előzőek következtében a hazai gépipari K+F tevékenység vegyes és elég gyenge képet mutat. A legjellemzőbb a külföldi dokumentáció és technológia alapján való gyártás. (Például az általános rendeltetésű gépek és berendezések gyártása területén ez segíti többek között az ABB Asea Brown Boveri Mérnöki, Kereskedelmi Kft.-t, amely az ABB cég robottechnikáit, vegyipari, gáz- és olajipari, fémfeldolgozási és környezetvédelmi technológiáit és berendezéseit is forgalmazza a világ különböző pontjain működő ABB know-how központok támogatásával.)

E tények alapján nyilvánvaló, hogy az EU-csatlakozás sikere a hazai gépipar tekintetében is egyenes összefüggésben áll a K+F pénzügyi forrásainak bővítésével – mind mennyiségét, mind fajtáit tekintve. Ennek biztosítása érdekében célszerű lenne egy erre vonatkozó program kidolgozása.

Tapasztalati tény ugyanakkor, hogy a meglevő K+F tevékenység általában azon vállalatoknál erősebb, amelyek mérete nagyobb. E tekintetben ugyanis elsősorban eddig a nagyobb gyártóknál érezhető elmozdulás, amely tény például az OMFB-nél megjelenő pályázatok számában és összetételében is érzékelhető. (Például a mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártáson belül a nagy cégnek számító KÜHNE, a Szolnoki Mezőgép Rt., a Sokoro Kft., az Optigép Kft., stb. részéről volt a fejlesztések tekintetében erőteljesebb mozgólódás.)

Mindez arra enged következtetni, hogy e tekintetben a – gépipar nagyobb részét alkotó – kis- és középvállalatok hátrányos helyzetben vannak, és valószínűleg még egy darabig lesznek is. Hacsak a K+F finanszírozási kérdéseivel foglalkozó javaslatok e vállalati körök lehetőségeivel külön nem foglalkoznak.

Kis- és középvállalkozásokat fejlesztő átfogó és differenciált programok szükségessége

Mint a K+F tevékenységek finanszírozási lehetőségei is mutatják, a kis- és középvállalkozások a gépiparon belül már jelenleg is hátrányos helyzetben vannak. Annak érdekében viszont, hogy mérsékeljük e vállalati kör – EU-csatlakozásból fakadó – hátrányait, egy átfogó kisvállalkozás-fejlesztő program keretében kellene e termelői csoportot megerősíteni.

Ennek sikere annál is inkább várható, mivel közismert tény, hogy a kisvállalatok pozitív diszkriminációján alapuló támogatása nem idegen az EU-tól, sőt ennek igen diverzifikált eszközei és forrásai vannak az EU tagországaiban.

A kis- és középvállalkozások fejlesztését célzó programok azonban véleményem szerint csak akkor lehetnek igazán eredményesek, ha differenciáltan valósulnak meg. Pontosabban e fejlesztési programokat bizonyos szempontok szerint kellene kidolgozni, hangsúlyt adva egy-egy fontos feladat megvalósításának.

Mely feladatokra gondolunk?

Mindenekelőtt fontos szempont kellene hogy legyen e programok kidolgozásánál a kis- és középvállalkozások hosszú távon is versenyképesnek ítélt termékeinek fejlesztése. Konkrét példánál maradva a híradástechnikai gépgyártáson belül például elsősorban azon kis- és középvállalatok „felkarolása” tűnik érdemesnek, amelyek döntő profilja az elektronika, illetve ezen belül a híradástechnika. Sőt még inkább kibontva e kérdést, elsősorban az elektrotechnikai alkatrészgyártással foglalkozó kis- és középvállalatok kiemelt kezelése látszik célszerűnek. (Ezt erősíti meg az a nemrég beindított egyik kormányzati program, amely az elektronikai alkatrészgyártást hivatott ösztönözni. Ennek eszközrendszere azonban még homályos.)

Egyes termékek kiemelése mellett fontos lenne néhány tevékenység előtérbe helyezése is. Gondolunk itt elsősorban a szabványosításra, amely a gépiparban különösen nagy jelentőségű. A gépiparon belül leginkább a műszergyártás az, ahol a szabványosítás igen lényeges része a fejlesztő munkának. A harmonizált szabványoknak megfelelő gyártási folyamat lerövidíti a termék piacra vitelét, ami itt a rövid termékéletgörbe miatt kiemelten fontos. (E munka hatékonyságát növelné, ha mielőbb el lehetne érni, hogy a magyar műszeripari vállalatok elérhessék a teljes jogú tagságot az Európai Szabványügyi Bizottságban, a CEN-ben, és az Európai Elektronikai Szabványügyi Bizottságban, a CENELEC-

ben.) E probléma megoldása különösen olyan kis- és középvállalatoknál fontos, amelyek saját fejlesztési eredményekkel rendelkeznek, és ezeket a piacon már realizálni is tudják, tudnák. E cégek támogatása, az e szempontból is történő differenciálás a kis- és középvállalkozások fejlesztését célzó programok kidolgozásánál nem hagyható figyelmen kívül.

A kis- és középvállalatok között jelentős különbségek vannak még a gépiparon belül is a tekintetben, hogy tevékenységükre mennyire jellemző az interdiszciplináris megközelítés. E tekintetben például kiemelt szerepet játszik az orvosi műszergyártás, vagy a számítógépipar. E körülmény viszont jelentős hatást gyakorol e vállalati körök tevékenységére – növelve a horizontális függőségi viszonyt és az ebből fakadó előnyöket és hátrányokat. Ebből következik az is, hogy még olyan kérdések vizsgálatánál is, mint a munakerő képzése, továbbképzése, vagy az oktatás és szakmunkásképzés, figyelemmel kell lenni az interdiszciplináris jellegre. Ez magától értetődővé teszi egyben azt is, hogy e vállalatok tevékenységével összefüggő oktatás stb. fejlesztésében, az ezzel kapcsolatos programok kidolgozásánál az interdiszciplináris jellegből kell kiindulni, illetve e tekintetben is jelentős differenciálásra van szükség a kis- és középvállalkozások között.

Az előzők mellett a kis- és középvállalkozások fejlesztési programjainak központi kérdése kell, hogy legyen a minőségi követelmények betartása, illetve a minőség javítása.

A kis- és középvállalatok azonban finansziális problémáik, tőkeszegénységük miatt egyre nehezebben tudnak eleget tenni a fokozódó minőségi követelményeknek. Holott az EU-hoz történő csatlakozás sikere érdekében a minőségi elvárások teljesítése elengedhetetlen, s állami segítség nélkül nem valósítható meg. Annál kevésbé, mert nem számíthatunk arra, hogy az EU-tól később – a jelenlegi pénzügyi források mellett – több segítséget kaphatunk. Ennek ellenére e terület támogatására mindent meg kell próbálni! Emellett, sőt elsősorban fontos feladat lenne például a minőségbiztosítási rendszerek minél szélesebb körű elterjedésének központi állami eszközökkel történő támogatását szorgalmazni. (Ilyen például a híradástechnikai gépgyártásban a GFG támogatás.) A kis- és középvállalkozások központi fejlesztési programjainak kidolgozása során ezt feltétlenül szem előtt kellene tartani. Annál is inkább, mivel az EU-n belül számos példa akad e támogatási formákra, amelyek mielőbbi átvétele – természetesen e módszereket adaptálva hazai viszonyainkra – fontos lenne. Még akkor

is, ha a magyar állam pénzszűke miatt nincs olyan kedvező helyzetben, mint az EU-államok. Talán e hátrány csökkenthető, ha e központi fejlesztési programokat – a már többször említett – nagyfokú differenciálás és koncentráció szem előtt tartása mellett dolgozzuk ki.

Végezetül a kis- és középvállalkozások fejlesztési programjait abból a szempontból is differenciálni szükséges, hogy tevékenységüket mennyiben érintik a rohamosan növekvő – és az EU csatlakozással ugrásszerűen fokozódó – környezetvédelmi követelmények, előírások. Ahol ez a szempont nagy hangsúlyt kap – például a közúti járműgyártás, a mezőgazdasági és élelmiszeripari gépek előállítása, valamint a háztartási villamosipari gépek termelése – ott különösen foglalkozni kellene a kis- és középvállalatok fejlesztését célzó központi programokban a környezetvédelem finansziális kérdéseivel. Ugyanis bár a környezetkímélő technológiai eljárások a fejlett országok gyakorlatából ismertek, de azok alkalmazása jelentős költségekkel jár. Ez különösen a kis- és középvállalkozások számára – döntően a pénzszűke miatt – jelent önerőből megoldhatatlannak tűnő feladatot. Hasonlóan az EU gyakorlatához, Magyarország is elsősorban ilyen célú állami támogatások bővítése során oldhatja meg ezt a nehézséget. Véleményem szerint a központi fejlesztési programok készítői körében bizonyos mértékű szemléletváltásra lenne szükség. Így valószínűleg hamarabb adaptálható lesz az EU e tekintetbeni gyakorlata. Ugyanis az Európai Unió által elfogadott és alkalmazott támogatáspolitikai eszközök között helye van a „horizontális” jellegűnek minősített környezetvédelmi célú támogatásnak is. Ezért a magyarországi környezetvédelmi K+F, beruházások, technológiák bevezetésének stb. támogatása, illetve e támogatási rendszer átalakítása az EU-tagországoiktól átvett megoldások adaptációja segítségével már ma sem ütközik semmiféle akadályba az EU részéről.

Valószínűleg inkább a magyar költségvetés korlátozott eszközei jelentik e tekintetben a szűk keresztmetszetet. Véleményem szerint azonban a lehetőségek bővítésére kellene törekedni – akár pl. a központi pénzügyi keretek esetleges átcsoportosítása mellett a támogatások differenciáltabb megvalósításával. Hiszen arra valószínűleg kevésbé lehet számítani, hogy az EU-tól jelentősebb pénzügyi forrásokat lehet szerezni e terület támogatására. Meg lehet kísérelni a mezőgazdasági gépiparban a környezetbarát technológiák meghonosításához elnyerni az EU kohéziós alapjának és sajátos pénzügyi eszközeinek támogatását is. Emellett a különböző

speciális programokban való fokozottabb részvétel is segítség lehet. Itt elsősorban a korszerű környezetvédelmi technológiák (festés, felületkezelés) megvalósítására gondolunk, amelyek bevezetését a PHARE program ugyancsak támogatja, különösen akkor, ha az import valamely EU tagállamból származik.

A környezetvédelemben különös fontosságú a hazánkban felgyülemlett ipari hulladékok ártalmatlanítása, amely a csatlakozás periódusának feladata. Például a fémkésztermék-gyártás egyes ágazatai, különösen pedig a felületkezelés a környezetet erősen terhelő technológia – pl. a galvániszap. Figyelembe kell venni, hogy a hulladék definíciójával foglalkozó EU-bizottság támogatja azt a javaslatot, miszerint minden anyagot (Werkstoff), amelyet bizonyos feltárás után harmadik fél még fel tud használni, ipari terméknek (Wirtschaftsgut) kell tekinteni. Mégis, az európai vállalatcsoportoknál érezhető bizonyos aggodalom, hogy a baseli egyezmény átvételére vonatkozó EU-rendeletkezés a hulladékkal és hasonló, más ilyen anyagokkal való kereskedelmet akadályozni fogja, és ez a körülmény a hazai problémák megoldását is nehezíti.

Új technológiák kifejlesztésekor a fémfeldolgozó ipar a környezeti kérdéseknek, pl. a káros anyagok emissziójának különös figyelmet szentel. A közepes- és kisvállalkozások általában szakcégeket bíznak meg az üzemből keletkező hulladék-újrahasznosítási technológiájának kidolgozásával. A versenytorzítás elkerülése érdekében a környezetvédelem területén egységes szabályozás szükséges. Egy széndioxidadó és az ötödik környezetvédelmi akcióprogram bevezetésével az EU ezirányú elkötelezettségének adott nyomatékot. Ezekkel a kihívásokkal nekünk is szembe kell néznünk.

Mivel bizonyos környezetvédelmi felárak a közvetlenül kapcsolódó ipari szektorokat terhelik, a fémkésztermék-gyártást megelőző fémfeldolgozó ipar szempontjából is közvetve például hatással vannak. Természetesen ezek a hatások kölcsönösek. Annak érdekében, hogy a vevők igényeit ki tudják elégíteni, a fémkésztermékeket előállító vállalatoknak fokozottan törekedniük kell a termékinnovációra, amellyel a termék biztonságos és környezetkímélő voltát javítják.

Az 1994. december 14.-én jóváhagyott EU-irányelvek, amelyek a csomagolóanyagokra és azok hulladékára vonatkoznak, elsősorban a fémből készített könnyű és nehéz csomagolóanyagokat előállító vállalatokat érinti. (Pl. a Kőbányai Könnyűfémművet.) Ezzel olyan egyértelmű keretet határoztak meg, amely az egyes államok törvényelőírásainak harmonizálásához kell hogy

vezessen. Ezzel meggátolták az egyes országok önálló törekvéseit, amelyek akár környezetvédelmi, akár kereskedelempolitikai szempontból kritikusak lehetnek. A vonatkozó előírás célja az, hogy a csomagolóanyagok összes mennyiségét redukáljuk, a többször is használható csomagolások részarányát növeljük, és minden egyes csomagolóanyag esetében használható reciklálási eljárást dolgozzunk ki. Egyidejűleg a csomagolóanyagokra, azok újrahasznosítási céljaira és a visszakeringtetésre vonatkozó igen fontos követelményeket rögzítették. Az említett irányelveket az egyes országok fokozatosan törvényeikbe iktatták, és 1996. június 30.-ától figyelembe is veszik.

Ezek a kiragadott példák is az átmeneti periódus hosszának és stratégiájának a fontosságát, a gazdasági és politikai szféra együttműködésének szükségességét húzzák alá.

Regionális támogatások

– hazai és EU-forrásból

A gépipar fejlesztési lehetőségeit és feladatait elemezve az előzők mellett nem hagyhatjuk figyelmen kívül a regionális támogatások szükségességét sem. Ugyanis a hazai gépipar szinte minden ágazatának megoszlása területileg igen egyenetlen képet mutat. Például a mezőgazdasági és élelmiszeripari gépgyártásunk tekintetében a válságövezethez tartozó északi, illetve az iparilag fejletlenebb keleti-dél-alföldi régiókban található a cégek 34, illetve 17 százaléka. A többi vállalat a dunántúli, a budapesti és a központi régiókban működik.

A foglalkoztatottak létszámát tekintve az Alföld túlsúlya még nagyobb, hiszen a 8–9000 összlétszámból csupán a Mezőgép Szolnok Rt. mintegy 2000 főt alkalmaz.

Hasonló egyenetlen területi megoszlás jellemzi az általános rendeltetésű gépek és berendezések gyártását is. A válságövezethez tartozó északi, illetve a fejletlen iparral rendelkező keleti és dél-alföldi régiókban találhatók az általános rendeltetésű gépgyártók is – a speciális berendezések javítását, technológiai szerelését végző vállalatok 18 százaléka. (A többi cég itt is a dunántúli, a budapesti és a központi régiókban működik.) A szektor

legnagyobb – háromszáz főnél többet foglalkoztató – cégei közül a fejlettebb régiókban 21, a kevésbé fejlettekben pedig 6 található. (A megyei megoszlást vizsgálva azt látjuk, hogy a szektor egészét alapul véve a cégek közel ötven százaléka Budapesten, több mint tíz százaléka pedig Pest-megyében működik.)

Az iparosodásban mutatkozó nagymértékű területi különbségek egyik döntő oka a megtermelt GDP nagyarányú regionális eltérése. Négy olyan megye is található az országban, amelynek GDP-je jóval alatta marad Magyarországnak – európai viszonylatban amúgy is alacsony – átlagának: Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében 59, Nógrádban 62, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében 69, és Heves megyében 71 százalék. (1994 évi adatok alapján.) Ráadásul a munkanélküliség aránya e régiókban az országos átlag másfél-kétszerese. Ugyanakkor a megyék GDP-je jelentősen az országos átlag alatt van Pest, Bács-Kiskun, Somogy és Veszprém megyékben is. (Az országos átlag 76, 77, 77 és 79 százaléka.) Ennél jobb a helyzet – de még mindig nem éri el az országos átlagot – Komárom-Esztergom, Békés és Hajdú-Bihar megye tekintetben adatai sem. (Az országos átlag 80, 80 és 81 százaléka.)

E nagymértékű fejlettségbeni különbségek, az ország különböző régióinak e tekintetben egymáshoz történő felzárkózása nagyfokú és sokoldalú támogatást igényel. Ezt önértékül Magyarország valószínűleg nem lesz képes megoldani. Mint már említettük, az EU nagy hangsúlyt fektet a szektorális helyett az ún. „horizontális” támogatásra, azaz egy-egy feladat ösztönzésére. (Pl. a regionális fejlesztésre koncentráló támogatási formákra.)

Ezt szem előtt tartva már az EU-csatlakozást előkészítő szakaszban érdemes az Európai Unió felé az ilyen irányú konkrét igényeinket megfogalmazni. Amennyiben nem sikerül elérni az egész ország „területileg támogatandó” státusát, akkor legalább a felsorolt megyéket kellene felvetetni a területileg elmaradott, támogatandó régiók közé. Ez lehetővé tenné a magyar gépipar e régiókba tartozó cégeinek támogatását közösségi és hazai forrásokból egyaránt.